

- 9 Kamondi Zoltán: Nyílt levél az „Egy ügynök azonosítása” című cikk szerzőjének. *Népszabadság*, 2006. jan. 30.
- 10 A magyar szellemi élet képviselői Szabó mellett. *Népszabadság*, 2006. febr. 20.
- 11 Tamás Pál: Új törésvonal. *Magyar Hírlap*, 2006. febr. 28.
- 12 Tamás Pál: i. m.
- 13 Nádas Péter: Szegény, szegény Sascha Andersonunk. *Nappali Ház*, 1992/1, illetve újraközölve: *Esszék*. Magvető, 1995.
- 14 Nádas Péter: Szegény, szegény Sascha Andersonunk. *Esszék*, 1995, 173.
- 15 Uo. 172.
- 16 Uo. 184–185.
- 17 Ungváry Krisztián: A beszerzés és az utibeszámoló. *Élet és Irodalom*, 2006/20.
- 18 Uo.
- 19 Nyílt levél a történelmi tisztességről. *Élet és Irodalom*, 2006/21.
- 20 Ungváry Krisztián: A beszerzés és az utibeszámoló. *Élet és Irodalom*, 2006/20.
- 21 Ungváry Krisztián: A beszerzés és az utibeszámoló. *Élet és Irodalom*, 2006/20.
- 22 Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elballgatott múlt – a pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon (1956-1990)*. 1956-os Intézet – Corvina, 2008, 391–392.
- 23 Tamás Gáspár Miklós: Kenedi Jánosnak. *Élet és Irodalom*, 1999/47.
- 24 Lassú teher. Exkluzív interjú Tar Sándor íróval (készítették: Tihanyi Péter és Hazafi Zsolt). Befejező rész. *Hetek*, 2000. ápr. 29., <http://hetilap.hetek.hu/index.php?cikk=7418>
- 25 Kenedi János levele Tar Sándornak. *Élet és Irodalom*, 1999/46.
- 26 Uo. 326.
- 27 Uo. 328.
- 28 Kenedi János levele Tar Sándornak. *Élet és Irodalom*, 1999/46.
- 29 Kenedi János: Tévedtem. *Élet és Irodalom*, 2004/6.
- 30 Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elballgatott múlt – a pártállam és a belügy*. i. m. 14.

A kommunista múlt elpiacosítása – Kritikus-hangok A mások élete című filmről

„Az egykori Stasi-alkalmazottaknak meg kellene nézniük *A mások életét* – és szégyellniük magukat.” (*Berliner Morgenpost*)

„Nem játszik szerepet az a kérdés, hogy valóban elképzelhető-e, hogy volt-e, illetve lehetett-e a megfigyelteket védelmező Stasi-tiszt.” (*Frankfurter Rundschau*)

„Az olyan filmek hiánya miatt, mint *A mások élete*, lett torz képünk az NDK-ról.” (*Süddeutsche Zeitung*)

„A történeti pontatlanságok mellékesek. [...] *A mások élete* megmutatja, hogy milyen örült és bonyolult módon képes a jó és a rossz egy ember kebelében kavarni.” (*Die Welt*)

„*A mások élete* nem része a felmentés, a bagatellizálás kánonjának. Árnyalt perspektívája fontos adalék »a második német diktatúra« analíziséhez.” (*Die Tageszeitung*)

„Mértékadó alkotás az NDK-ról. [...] Az állambiztonsági tiszt megtérése nem a megbékélést szolgálja, hanem azt mutatja meg, hogy miért volt az NDK kezdetektől fogva bukásra ítélt.” (*Die Zeit*)

„A rendező mindazt, ami a Stasi-tiszt lelkében lejátszódik, Saulus Paulusszá való damaszkuszi átváltozásával hasonlítja össze, amelyről az Apostolok Cselekedetei számol be.” (*Neues Deutschland*)

„Mindenki dönthet, mindenki megpróbálhat jó lenni – még egy Stasi-tiszt is, aki hisz a szocializmus eszméjében.” (*Der Tagesspiegel*)

„A film azt is megmutatja, hogy a Stasi aktái nem mindig az igazságot mutatják, s hogy még az apparátus legfelsőbb köréhez tartozók számára is lehetséges volt morális döntéseket hozni.” (*Die Tageszeitung*)

„Az NDK történetével, úgy tűnik, függetlenül a történeti hitelességtől, szabadon lehet bánni. A rendező feltehetőleg nincsen tisztában azzal a felmentési mechanizmussal, amely filmjében rejlik.” (*Die Welt*)

„Mert nem fér kétség ahhoz, hogy sem a nemzetiszocializmus, sem pedig a Stasi fő funkcionáriusai nem voltak földönkívüli szörnyek, hanem emberek, akik aludtak, ettek, zenét hallgattak vagy nevettek.” (*Die Welt*)

„Akárcsak *A bukás*, *A mások élete* is tragikus figurává, a körülmények áldozatává, jó emberré változtat egy tettet. Mi lehet vajon az újabb német filmkészítés sikerének oka, amely szándékosan oly kevésbé érdeklődik a tényleges szenvedők iránt?” (*Tagesspiegel*)

„Az NDK-t már régóta egy óriási anyagraktárnak tekintik, amelyből mindenki kedvére kiszolgálhatja magát.” (*Berliner Zeitung*)

„A film, történetpolitikailag nézve, esztétikai eszközökkel egy német áldozatközösség létrehozásán fáradozik. Ugyanazt teszi, amit *A bukás*: emberivé teszi a rosszat, s ezért különösen veszélyes, hogy a filmet az NDK-ról kimondott végső igazságként fogadják be. [...] Hidegen kalkulált ipari mozi. [...] Megbékélésigccs.” (*Telepolis*)

„Magyarországon egyelőre kizártnak tartok egy ilyen filmet. [...] Csak nálunk fordulhat elő, hogy a besúgók nagyobb társadalmi szolidaritást élvezzenek, mint azok, akikről besúgtak.” (*Filmvilág*)

„Németország kivétel, s ezért követendő-követhető példa is, ahogy [...] megpróbál tisztesen szembenézni a náci örökséggel; [...] s most nagy erővel Von Donnersmarck művében, a befalazott keleti Németországgal.” (*Filmvilág*)

„Sok-sok órán beszélgettem volt Stasi-tisztekkel, de egyetlenegyel sem találkoztam, akit gonosz embernek éreztem volna. [...] Mindig észrevettem bennük annak felvillanását, amivé lehetek volna; a más körülmények között uralkodó jószágát [...] A náciizmus tanulmányozásán nevelkedett nyugatnémet történésznemzedék tudós figyelme az NDK felé fordult. [...] Közös igyekezetük nélkül Németország sohase válhatott volna ilyen jó országgá.” (*Élet és Irodalom*)